

กลุ่มอภิปราย: เศรษฐกิจฐานราก

อภิปรายห้องย่อย

“ปฏิบัติการในพื้นที่ฐานนโยบายแห่งชาติ: การสร้างความยั่งยืนจากฐานราก

21 กันยายน 2561

วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่มย่อย

- ▶ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และกรณีศึกษา
- ▶ ถอดบทเรียนใน 4 ประเด็นหลักคือ
 - ▶ วิธีการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและนวัตกรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่
 - ▶ ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้พื้นที่กรณีศึกษาดำเนินการได้สำเร็จ
 - ▶ การสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนระหว่างภาคประชาสังคม ภาครัฐและภาคธุรกิจ
 - ▶ ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่

นิยามของเศรษฐกิจฐานราก

- ▶ เศรษฐกิจฐานราก คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน (พอช. 2559)

ความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจฐานรากกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

เศรษฐกิจฐานราก

กรณีศึกษา 2 กรณี (ที่มา มูลนิธิสยามมาชีพ)

- ▶ 2 ใน 3 วิสาหกิจชุมชน ที่ได้รางวัลวิสาหกิจแห่งปี 2559
 - ▶ องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคอนคา ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
 - ▶ องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง ตำบลคู อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

▶ ข้อมูลเบื้องต้น

- ▶ อ.พรหมคีรี เดิมเป็นกิ่งอำเภอของอำเภอเมือง แยกออกมาเป็นอำเภอพรหมคีรี พ.ศ. 2524
- ▶ อ.พรหมคีรี ห่างจากตัวเมือง 38 กิโลเมตร
- ▶ เป็นชุมชนชายเขา เขาหลวง ประกอบอาชีพสวนยางพาราและสวนผลไม้
- ▶ มีรายได้พอจะเก็บออมแต่ไม่สะดวกใช้บริการฝากเงินธนาคาร (ช่วงทศวรรษที่ 2520)

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

▶ ความเป็นมา

- ▶ ตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในปี 2526 ได้แรงบันดาลใจจากหมู่บ้านใกล้เคียง (บ้านอ้ายเขียว)
- ▶ แรกตั้งมีสมาชิก 37 คน เงินสะสมก้อนแรก 2,857 บาท
- ▶ ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านอ้ายเขียวมาเป็นประธานชั่วคราวให้ก่อน ก่อนที่จะเลือกคนในหมู่บ้านมาเป็นประธานแทน (นายช้วน ศรีอินทร์ ประธานคนแรก และ นายวิโรจน์ คงปัญญา ประธานคนปัจจุบัน”
- ▶ จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอนคา ตาม พรบ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2548
- ▶ ในปี 2559 มียอดเงินฝากทั้งสิ้น 161,158,927.18 บาท (วงเงินกู้ ไม่เกิน 150 ล้านบาท – 90% ของยอดเงินฝาก)

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต

บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

- ▶ การออมเงิน : กองทุนเปิดให้ชาวบ้านมาทำธุรกรรมการออม/คืนเงินกู้ได้ทุกวันที่ 3 และ 4 ของเดือน
- ▶ ประเภทเงินกู้
 - ▶ เงินกู้สำหรับการประกอบอาชีพ – เช่น วัสดุอุปกรณ์การเกษตร
 - ▶ เงินกู้เพื่องานพิธีกรรม – เช่น งานบวช งานแต่งงาน
 - ▶ เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
 - ▶ เงินกู้ลอยฟ้า – เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค
 - ▶ เงินกู้ยืมฉุกเฉิน – วงเงินไม่เกิน 3000 บาท
- ▶ กติกา :
 - ▶ กำหนดงดการชำระคืน พร้อมกับคุณสมบัติเบื้องต้นว่าด้วยการออม
 - ▶ ค้ำประกันด้วยสมาชิกเป็นหลัก บางกรณีจะต้องมีสมุดเงินฝากหรือหลักทรัพย์ประกอบ กรณีที่อยู่อาศัยจะเป็นการกู้แบบจำนอง

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

- ▶ การจัดสรรเงินเพื่อการลงทุนรูปแบบต่าง ๆ
 - ▶ ร่วมลงทุนและร่วมบริหารในกิจการ โรงแปงขนมจีน - ร่วมกับเอกชน
 - ▶ ร่วมลงทุนกับเทศบาลตำบลทอนหงส์ ในกิจการ โรงปุ๋ยชีวภาพ - ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่น
 - ▶ ร่วมลงทุนกับกลุ่มเกษตรกรในกิจการ โรงรมยางพาราและอบแห้ง - ร่วมกับกลุ่มเกษตรกร
 - ▶ ลงทุนในพันธบัตร/สลากออมสิน

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

ปี	เงินออม	เงินปล่อยกู้สมาชิก	กำไร
2556	129,425,982.00	105,689,946.00	7,131,488.88
2557	137,506,398.29	107,131,034.00	9,010,648.55
2558	146,238,854.99	108,286,477.00	9,521,906.40

การจัดสรรกำไร

- ปั่นต่อสมาชิกตามการถือหุ้น 60%
- เป็นสวัสดิการสำหรับสมาชิก 20%
- ตอบแทนกรรมการ 10%
- สำรองตามกฎหมาย 5%
- กำไรสะสมที่สามารถไปใช้เพื่อการลงทุนต่าง ๆ 5%

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

▶ การจัดการองค์กร : กลไกการบริหาร

- ▶ คณะกรรมการบริหาร – 9 คน – ทำหน้าที่ประชุมเพื่ออนุมัติเงินกู้
- ▶ คณะอนุกรรมการ – 35 คน – ทำหน้าที่เป็นผู้รับเงินออม/คืนเงินกู้ของสมาชิกประจำเดือน
- ▶ คณะกรรมการสาขา – 17 คน – ทำหน้าที่เหมือนคณะอนุกรรมการแต่กระจายอยู่ตามเขตปกครองที่อยู่
นอกเหนือตำบลดอนหงส์ ประกอบด้วย ตำบลไทยบุรี โพธิ์ทอง นบพำตำ กะหรอ และท่าศาลา

องค์กรวิสาหกิจชุมชนกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอนคา จ.นครศรีธรรมราช

▶ หลักการบริหารงาน

- ▶ เคารพและปฏิบัติตามกติกา
- ▶ คณะกรรมการบริหารเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมตัดสินใจในประเด็นสำคัญ เช่นการลงทุน
- ▶ ประหยัดคอดออม เคารพสัจจะ คำนึงถึงเพื่อนสมาชิก – ส่งเงินกู้ให้ตรงตามกำหนด
- ▶ ยึดคุณธรรม 5 ประการ ซื่อสัตย์ เสียสละ ร่วมรับผิดชอบ คำนึงถึงผู้อื่น ยึดมั่นในหลักเกื้อกูล
- ▶ การควบคุมกันเองและการตรวจสอบได้

▶ มาตรการติดตามหนี้

- ▶ จดหมายเตือน
- ▶ ให้กรรมการติดตาม
- ▶ ให้ทนายแจ้งเป็นหนังสือ
- ▶ ให้ทนายความเจรจาตกลง
- ▶ ให้ดำเนินฟ้องคดีต่อศาล
- ▶ ตั้งแต่จัดตั้งกลุ่ม มีผู้ที่ต้องใช้มาตรการเหล่านี้ 65 ราย แต่ไม่มีรายใดต้องให้ศาลตัดสิน

องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์)

จ.ศรีสะเกษ

▶ ข้อมูลพื้นฐาน

- ▶ จังหวัดศรีสะเกษในปี 2558 เป็นจังหวัดที่มีรายได้ครัวเรือน 224,045 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ที่อยู่ที่ 245,980 บาทต่อครัวเรือนต่อปี
- ▶ ประชาชนมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพืชไร่ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง หอมแดง กระเทียม ข้าวโพด ปอแก้ว และถั่วลิสง
- ▶ บ้านอุ่มแสง ตำบลคู อำเภอราศีไศล อยู่ห่างจาก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษประมาณ 50 กิโลเมตร

องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์)

จ.ศรีสะเกษ

▶ ความเป็นมา

- ▶ “วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง” อยู่ที่บ้านอุ่มแสง ตำบลคู อำเภอราศีไศล
- ▶ มีการรวมตัวกันมาตั้งแต่ปี 2547 เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนทางการผลิต พึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ให้ความสำคัญต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคควบคู่กัน
- ▶ แรกตั้งมีสมาชิก 74 คน ปัจจุบัน (2559) มีสมาชิก 1,258 คน ระดมเงินกองทุนได้ 608,000 บาท
- ▶ จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนตาม พรบ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เมื่อปี 2549

องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์)

จ.ศรีสะเกษ

▶ การดำเนินการ

- ▶ ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้เพียงพอต่อการปลูกข้าว
- ▶ ประสานความร่วมมือจากสมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และบริษัทไบโออะกรีเสิร์ช (ไทยแลนด์) จำกัด ในการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบเกษตรอินทรีย์สากลเพื่อการส่งออกและติดตามสถานการณ์การค้าข้าวของโลก โดยให้ลูกหลานสมาชิกมีส่วนร่วม
- ▶ พัฒนาข้าวให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล (GI, Organic Thailand, IFOAM, USDA, FLO ID 27806 ของ Fairtrade, EU-NOP, มาตรฐานข้าวหอมมะลิไทย, มาตรฐานหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์)

จ.ศรีสะเกษ

▶ การดำเนินการ

- ▶ รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกนำไปผลิตเป็นข้าวอินทรีย์ชนิดต่าง ๆ เช่น ข้าวหอมมะลิ 105, ข้าวมะลิแดง, ข้าวมะลินิล ข้าวเหนียวดำ ข้าว Rice Berry ข้าวชยันต 1
- ▶ มีโรงสีที่สามารถสีข้าวได้ตามมาตรฐานการรับรอง และมีโรงสีอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง
- ▶ ผลผลิตข้าวอินทรีย์ ขายในประเทศ 30% เพื่อการส่งออก 70%
- ▶ มีการจัดการตั้งแต่การปลูก การแปรรูป และการตลาด

องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์)

จ.ศรีสะเกษ

ปี	รายได้	ปริมาณรับซื้อ	กำไร
2556	9.5 ล้านบาท	1 ล้านตัน	0.85 ล้านบาท
2557	38 ล้านบาท	2.5 ล้านตัน	1.34 ล้านบาท
2558	55 ล้านบาท	3.5 ล้านตัน	1.38 ล้านบาท

การจัดสรรกำไร

- เงินปันผลสำหรับสมาชิก 1,258 ราย – 15%
- ส่วนนี้เหลือใช้กับการจัดการเพื่อสมาชิกและชุมชน เช่น ประกันความเสี่ยง สมทบสวัสดิการของกลุ่ม ทุนการศึกษาของลูกหลานสมาชิก สมทบทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของชุมชน
- รายได้จากองค์กร Fair Trade นำไปสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับการตรวจสอบแปลงนา จัดทำกองทุนเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย ผลิตน้ำดื่มชุมชน

องค์กรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์)

จ.ศรีสะเกษ

▶ การจัดการองค์กร

- ▶ สมาชิกมีทั้งหมด 1,258 ราย ครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูก 20,716 ไร่ 22 หมู่บ้าน 5 ตำบล 2 อำเภอ (ราษีไศลและศีลาลาด)
- ▶ กรรมการวิสาหกิจ จำนวน 17 คน เจ้าหน้าที่ประจำ 5 คน
- ▶ แบ่งงานออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายตรวจสอบแปลงข้าว และฝ่ายรับรองแปลงข้าว
- ▶ กรรมการหลัก จำนวน 112 คน เพื่อดูแลและเป็นพี่เลี้ยงให้สมาชิกในอัตรา 1:10-12 คน
- ▶ มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ตามมติความสัมพันธ์ห่วงโซ่ธุรกิจ เช่น กลุ่มวิสาหกิจพืชหลังนา เพื่อสร้างรายได้เสริมให้สมาชิก และกลุ่มวิสาหกิจเครื่องจักรกล เพื่อรวมพื้นที่เพาะปลูกให้สอดคล้องกับความต้องการใช้เครื่องจักรกลและการซ่อมบำรุง